
ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ – ЗАПЛАХА ЗА СИГУРНОСТТА

Бойко М. Петев¹

E-mail: ¹*boykopetev@gmail.com*

*На този свят смъртта и
данъците са нещо сигурно!*

Бенджамин Франклин

Резюме: Предизвикателствата пред държавите – членки на ЕС в областта на данъчното облагане и данъчните измами са актуална тема. Обуславя се от няколко групи обстоятелства: промени в обществените отношения; нова правна уредба в Република България с оглед на нейното членство в ЕС; липсата на цялостни изследвания в съвременната доктрина по предмета на статията. Всичко това са аргументи да бъде извършено такова изследване, което се предопределя от изцяло новите за българското право и финансово-правната доктрина отношения, които налагат след повече от десет години членство в ЕС да бъдат направени анализи на натрупания опит и научените уроци, включително обществените отношения, възникващи, развиващи се в съвременната финансовата система на Република България и заплахата за сигурността, която е и част от финансовата система на ЕС. В някои аспекти е направен опит да бъдат представени и осмислени по нов начин.

Ключови думи: данъчни измами, сигурност, агресивно данъчно планиране, правоохранителни органи, фирми–фантоми, данъчен рай, офшорни фирми, заплахата

Тази статия се **цитира**, както следва: **Петев, Б.** (2020). Данъчните измами – заплахата за сигурността. Народностопански архив, (4), с. 76-94.

URL: www2.uni-svishtov.bg/NSArhiv

JEL: H26, G28, E52.

* * *

Първото твърдение – смъртта е сигурна, но за второто – данъците – не е така. Съществуват множество начини и форми, то да бъде заобиколено (законно или незаконно), да се плащат данъци в намален размер или изобщо да не се плащат. Това са данъчните измами.

В практиката се утвърдиха редица индикатори, които насочват към разкриване на данъчните измами. Ще посочим най-характерните от тях по специфични признаци:

- извършване на огромни по размер обороти на новорегистрирани фирми по ДДС за много кратък период;
- наличие на фирми, които извършват само продажби, без никакви покупки (в практиката това деяние е познато като „липсващ търговец“);
- съмнителни банкови операции – предимно разплащателни;
- наличие на търговски взаимоотношения между фирми регистрирани на един и същи адрес и водене на счетоводната отчетност от един и същи счетоводител или счетоводна кантора.

Много са формите, средствата и източниците за данъчните измами. Една от тях е агресивното данъчно планиране. Това е законова форма (но в противовес с целта на данъчното законодателство) за създаване на данъчен модел, насочен към намаляване на данъчните задължения. Агресивното данъчно планиране става чрез използване на техническите аспекти и слабости на данъчната система на една държава от друга държава. То е сложна трансгранична изкуствена схема за използване на несъответствията в данъчното законодателство (различие при облагане на доходите, на данъчните сметки и пр.). Осъществява се чрез преместване на тяхната база в друга юрисдикция, аспект и вратички за плащане на по-малък размер или неплащане на дължимия данък.

Основна роля за създаване на тези модели имат данъчните консултанти (много от тях са бивши кадри на приходните администрации), юристи, счетоводители – експерти, които разработват тези схеми и насърчават своите клиенти да ги използват.

При разработката им най-често се извършва:

- изкуствено прехвърляне на вътрешни дългове на печалбата от страни с високи данъчни ставки към страни с ниски ставки;
- употреба или злоупотреба на трансферно ценообразуване (изкуствено увеличаване на данъчната основа в страни с ниски данъчни ставки за сметка на такива с високи ставки);
- изкуствено преместване на мобилни нематериални активи към юрисдикции с високи данъчни ставки.

Агресивното данъчно планиране е в ущърб на обществото. То носи загуби за милиарди евро годишно на държавите от Европейския

съюз. То поставя в неравнопоставеност дружествата, които избягват плащането на своя справедлив данъчен дял с останалите, които нямат достъп до същите възможности и в крайна сметка подкопава справедливото и ефикасно данъчно облагане.

Агресивното данъчно планиране намира проявление най-вече при администрирането на:

- корпоративното подоходно облагане (КПО);
- данъка върху добавената стойност (ДДС).

При корпоративното подоходно облагане най-много данъчни измами се извършват при:

- ерозия на данъчната основа и трансфер на печалбата;
- определяне и използване на данъците при източника (данък върху дивидента, данък върху акции и др.).

Данъчното им третиране се извършва по реда на Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДФЛ).

Практика е, дадена компания да прехвърля печалбата си в страна с ниски данъчни ставки, където те нямат действителна икономическа дейност, познати като т.н. „данъчен рай“ (офшорни зони). Пример в това отношение са страни като: Естония с нулева данъчна ставка, Унгария с 9 %, Ирландия и Кипър с 12,5 %. Към тях може да включим и България, където данъчната ставка е от 10 % и е една от най-ниските в ЕС – 3-то място.

За да се преустанови тази вредна практика, се полагат немалко усилия. Така например през миналата година се прие правилото да не се прехвърлят печалби към филиали, базирани в страни от съюза с много ниски данъчни ставки и по този начин да се плащат много по-малко данъци в сравнение със страната с по-високи ставки на корпоративен данък.

Продължава порочната практика за целенасочено въздействие върху финансовите отчети. Под натиска на собственици и мениджъри счетоводителите потъпкват професионалната етика и морала на счетоводната професия, манипулирайки отчетите. Това става както чрез напълно легитимно използване на недоразумения и пропуски в счетоводното и данъчното законодателство, така и чрез откровеното им нарушаване. Схемите за счетоводни измами могат да са насочени към изкривяване на действителното имущественото състояние на дружеството, създаване на по-благоприятна балансова структура с използване на различни счетоводни трикове като неправилна оценка на активи, преоценка на вземания и задължения и др. Проблемът с манипулирането

на финансовите отчети е много сериозен и всеобхватен (Льондев, А., 2017, стр.131-137).

Друга вратичка за данъчни измами са:

- двойно приспадане на данъци – една и съща загуба да се приспада както в държавата източник, така и в държавата на придобиване;

- двойното данъчно облагане – доход, който не се облага в държавата източник, е освободен и в държавата на придобиване.

Под данък върху дивидента (данък при източника) се разбират доходи, определени и обложени от акции; от дялово участие, в т.ч. от неперсонифицирани дружества, както и други третирани като доходи от акции; от скрито разпределение на печалбата.

Дивидентите се получават след като дружества, които са формирали счетоводна печалба, след обложените данъци я разпределят за резерв, инвестиции и част от нея между акционерите си.

Правила за неговото разпределение не са предвидени в българските закони за разлика от другите държави – членки. Редът за формирането и разпределението на печалбата се урежда с Търговския закон (ТЗ).

На данъчно облагане подлежи brutната сума на дивидента, определена от общото събрание на дружеството и обложена с данъчна ставка 5 на сто. Дружеството платец плаща данък, като го удържа и внася съгласно ЗДДФЛ в съответната териториална дирекция на Националната агенция по приходите (ТД на НАП).

Колкото странно и необяснимо да изглежда как е възможно, при определен доход за облагане, данъчна ставка и облагаем субект в практиката се извършват немалко данъчни измами. Стават след като се използват пропуските в данъчното законодателство на страните от ЕС, както и техните коренни различия.

Най-известните от тях са „Люкслайкс“, „Досиетата от Панама“, „Досиетата от рая“, „Футболлойкс“, „Баханалайкс“ и др. Най-грандиозната от всички обаче е продължилата повече от 10 години сделка „СИМ-Fx“, извършена през периода 2001–2011 година. При тези сделки, извършвани в държавите – членки, са нанесени щети на бюджетите им над 55 милиарда евро.

Какво представляват тези сделки по същество? Това са сложни данъчни трикове, които позволяват на собствениците на акции да претендират няколко пъти за възстановяване на данъци, платени само веднъж върху получени дивиденди.

Каква е технологията за извършването на подобни сделки? В деня на плащането на дивидентите, няколко инвеститори, вписани в централния регистър, купуват и препродават акции в дружеството помежду си. Акциите променят притежателя си толкова бързо, че данъчните органи не могат да ги обработят своевременно и да преценят истинските собственици. Това им позволява да претендират за множество отстъпки от данъка, платен върху дивидента само веднъж от компанията, и да разделят печалбата помежду си.

Европейският разследващ център Correktiv публикува резултатите от широкомащабно разследване: файловете, известни като „Сит-Ех“. В разследването са участвали 37 журналисти от 19 медии в 12 европейски страни. Изводът: в резултат от съмнителни борсови операции 11 европейски държави са загубили 55 милиарда. Освен Германия, в списъка на измамените са Франция, Испания, Италия, Холандия, Дания, Белгия, Австрия, Финландия, Норвегия и Швейцария. Сделките са направени в посочените държави от Съюза – Германия, сложила началото на сделките, при които хазната е ощетена с близо 32 милиарда евро, Франция – със 17 милиарда евро, Дания – 1,7 милиарда евро. Тези сделки е невъзможно да се осъществят без участието на банки, инвестиционни посредници, водещи адвокатски фирми.

В сегашния си вид процедурата за разпределение и облагане с данъци на дивидента е в противоречие с данъчните изисквания да няма двойно данъчно облагане. В случая е точно обратното. Веднъж се облага печалбата с 10 %, а след това дивидента – с 5 %. Не липсват и виждания, че той трябва да се отмени, тъй като не стимулира акционерите и отблъсква чуждестранните инвеститори.

Данъчните измами най-често се извършват при облагане с данък добавена стойност (ДДС). И това е напълно логично, тъй като е най-големият приходоизточник на бюджета, като ежегодно формира около 55% от него, заедно с другите косвени данъци. За това способства фактът, че данъкът върху добавената стойност има широка данъчна основа и три вида данъчни ставки (нулева, основна и диференцирана), което е благоприятна предпоставка за извършване на данъчни измами, широко разпространени, както в страните – членки на ЕС, така и в България. Освен това системата на ДДС е податлива на измами по отношение на транзакциите.

ДДС измамите превъзхождат по брой и мащаб останалите данъчни престъпления. Най-общо те са налице, когато:

- не се подават или се подават преднамерено данъчни декларации с невярна информация, с което се цели плащане на по-малък или неплащане на дължимия данък;
- съхранение на пари в чужди банки или регистриране на фирми в офшорни зони, без да се информира за това данъчната администрация, с цел да не се плаща данък;
- умело използване на пропуски в законодателството и нормативните документи;
- участие в добре познати данъчни схеми за извършване на данъчни измами.

Различаваме две основни групи данъчни измами:

- укриване на данъци и избягване на данъчно облагане – става чрез подаване на неверни данъчни декларации или неподаване на такива, липса на счетоводна документация, пропуски в законодателството и прочие;

- източване на ДДС – чрез фирми-фантоми и други измамни форми за неправилно възстановяване или приспадане на данъчен кредит.

Най-характерните данъчни измами с ДДС са свързани с:

1. Фиктивен износ

Характерно за този начин на данъчна измама е, че стоките за износ се изнасят само по документи, а в същото време остават в страната и се реализират на вътрешния пазар. В практиката са налице две разновидности:

- когато стоката се изнася в страна – членка на ЕС – тогава са налице вътрешнообщностни доставки (ВОД), които се облагат с нулева ставка и не се дължи данък;
- когато стоката се изнася в страна, която не е членка на ЕС – в този случай имаме нулева ставка, стоките не се облагат с данък и фирмата износител не дължи данъка.

И в двата случая стоката се реализира на вътрешния пазар, без фактура и без да се плащат данъци. В същото време износителят си възстановява данъчния кредит върху направените разходи.

2. Верига от фантоми (пощенски кутии)

При тази форма на данъчни измами действа верига от няколко фирми, извършващи сделки. Една от тях акумулира данъчните задължения, а всички останали само ползват правото си на данъчен кредит и възстановяване на ДДС. Обикновено стоката се препродава чрез тези фирми. Практика е, фирмата длъжник да не си внася задълженията (особено когато са в големи размери) и собствениците да я продават на

безработни или социално слаби. Изготвят се наказателни постановления, които падат в съда, като държавата губи не само от източения ДДС, но и от дължимия данък, които няма как да се върнат от безимотни хора, но и от разходите по съдебни дела. Затова и в повечето случаи тези задължения не се търсят. Тази схема продължава повече от 25 години. В България няма нормативни документи и желание на управляващите за предотвратяването ѝ, а възможности за това има. Така например да не се разрешава прехвърляне на фирми с данъчни задължения или ако се продават, двете страни – Продавач и Купувач – солидарно да поемат задълженията.

3. Интернет измами с ДДС

Интернет измамите с ДДС са едни от най-новите данъчни измами. Характерно за тях е, че схемата е в сферата на рекламата и се осъществява в световните компютърни мрежи. Обикновено се извършва от офшорни фирми, като се продават авторски права с включен ДДС. Те се извършват няколко пъти на нереално високи цени, които са трудно доказуеми от длъжностните органи (чрез Банери). Всички купувачи по веригата си възстановяват дължимия данък. В същото време фирмата, която е в началото на схемата, не внася дължимия данък. Трудно е, тя да бъде проследена, защото както посочихме, е офшорна. Обикновено собствениците са неизвестни и е невъзможно, те да бъдат подведени под отговорност.

4. Каруселна измама

В този случай измамата се извършва в повече от една държава – членка на ЕС. Най-често срещаният вариант е, когато фирмите са три. Първата А е прехвърлител (липсващ) търговец, втората В е буфер (посредник), а третата С – ползвател (придобиващ). Фирмата А придобива стоката от друга държава, като я продава в страната си, без да плаща данък. Налице са два варианта – продава я или директно на ползвателя, или чрез буфера (В), за да прекъсне връзката. Буферът балансира резултатите си и също не внася данък. Ползвателят (С), след като придобие стоката, обичайно я продава на фирма от друга страна – членка, при която иска – за възстановяване на данъчен кредит. В теорията тези операции се наричат – тристранни, като Шестата директива на ЕС регламентира режима на облагане.

5. Схема „Вярно куче“

Схемата „вярно куче“ е добре позната на данъчните служители и широко разпространена и използвана от данъкоплатците. В нея участниците са фирма, която има да възстановява ДДС, и фирми, които имат

да внасят ДДС. Фирмата, която има да възстановява ДДС, може да поиска ефективно да си го възстанови, но може и да не го поиска, а да предпочете през следващите три месеца да го приспада от облагаемите доставки, които извършва. Тя предпочита варианта да си „продава“ вземането срещу определена комисиона. От друга страна, фирмите, които имат да внасят ДДС, предпочитат да си „купуват“ задълженията. Това се извършва до изчерпване на вземането. В края на операцията фирмите, които дължат ДДС, няма да платят нищо на държавата, а „донорът“ ще има печалба от комисионите. Тази схема се извършва много често между приятелски фирми, без никакви вземания, а само като „колегиална услуга“.

6. Обратна търговия

Тази измама на обратна търговия се извършва с ДДС при вътрешнообщностните доставки (ВОД) в страните – членки. В тези случаи данъчно задълженото лице (ДЗЛ) участва в две вериги на доставки в един и същи данъчен период. Данъкът, с който се облага дейността в едната верига, е предназначен да компенсира данъка при придобиване в другата верига. Първата верига е на данъчна загуба, която ДЗЛ не плаща на територията на страната си. В същото време то извършва ВОД на стоки и услуги към друга страна – членка. Втората верига е т.н. „обратна“, чрез която същото лице продава стоки и услуги от друга страна – членка (т.н. вътрешнообщностно придобиване – ВОД) и ги продава в страната, действайки като получател. Те генерират данъчни задължения от продажбата на вътрешния пазар, който трябва да заплати. Първата верига води до основния получател на ВОД (вторият). Налице е двойна обратна схема на търговия. В случая той няма да заплати задълженията си към бюджета, тъй като плащането ще го компенсира със загубата от първата верига.

Болшинството от данъчните измами, които се извършват чрез веригите, са в офшорните зони (офшорни компании и фирми) или в т.н. „данъчен рай“. Поради спецификата на данъчното облагане приоритетно се регистрират в тези зони фирми, които формират ДДС и корпоративни данъци (данък върху печалбата, данък върху дивидента), като се облагат с нулева ставка, както и данък върху доходите на физическите лица, които въобще не подлежат на облагане. Обикновено подобни данъчни измами се създават в малки държави. Няма единно мнение относно тяхното определение, поради което значението им е с различен контекст. Най-общо, офшорната компания е тази, която извършва дейност в една държава, но е регистрирана в друга. Например дадена фирма извършва

дейност в България, но е данъчно регистрирана в Кипър. Тези фирми по своему имат особени характеристики и предимства, които ги правят привлекателни дестинации – наличие на преференциален данъчен режим (нулеви и ниски данъчни ставки), както и за пазене на пълна тайна по отношение собствеността на фирмата и даване на всякакъв вид информация.

Различаваме два вида офшорни фирми – тези, които са регистрирани в страни от ЕС (Кипър, Люксембург, Швейцария, Холандия), и тези извън съюза (Панама, Андора, Белиз, Сейшелски острови в Индийския океан, Каймановите острови в Карибския басейн, Британските и Вирджински острови). Офшорните зони запазват пълна анонимност и не дават никаква информация за дейността и финансовото състояние на фирмата. Това е от особено голям интерес както за политиците, така и за заможните бизнесмени. Изключение от това правило правят тези държави, с които България има сключени договори за избягване на двойното данъчно облагане и обмен на данъчна информация като САЩ, Кантоните в Швейцария и прочие.

Предимство на офшорните зони е и че работят с всички валути, без ограничения и влияние на валутните курсове, както и без специални разрешения. От изключително значение за намаляване на финансовите измами от офшорните фирми е, че те не могат да извършват някои от значимите обществени дейности – финансови одити, застраховане, пенсионно осигуряване, социални услуги и други. Чрез офшорните фирми се превъртат и изпират пари, натрупани от наркотрафик, проституция, оръжейни сделки и други. Това са дейности за чието намаляване и ограничаване има роля и място финансовото разузнаване.

Налице са два интересни казуса, върху които трябва да се разсъждава:

- Защо България не се счита за офшорна зона, след като при подоходното облагане ставките са 10% и са едни от най-ниските, особено в сравнение с тези от страните с данъчни ставки над 50% – основно скандинавските?

- Защо Ирландия също не се счита за офшорна зона, след като използва скрити данъчни режими с нулеви ставки?

Трябва да отбележим, че в настоящия момент след задълбочени проучвания е установено, че в офшорните фирми най-големи измами са в строителството и търговията (особено с бързо обрацаемите стоки). Към тях бихме добавили и селското стопанство, но след въвеждане на обратното данъчно облагане те рязко намаляха.

Според ЕС загубите от невнесени данъци са недопустимо високи. От невнесени данъци и осигуровки те се изчисляват на над един трилион евро годишно, дължащо се на недостатъци в системите на ДДС, благоприятстващи за данъчни измами. Според експерти от БАН хазната у нас губи годишно над 2 милиарда лева от ДДС, като 35% от приходите от тях остават в сивия сектор или отиват при измамниците. Сериозен пропуск, способстващ за извършване на икономически измами и злоупотреби с тях (Илиев, П., 2020), и най-вече данъчни измами е, че както в ЕС, така и в страните – членки липсва необходимата информация, прозрачност на тази дейност, както и ефективна система за предотвратяването им. Друг много важен фактор е променящата се управленска среда и новият тип управленски качества и стил (Димитрова, С., 2010, стр. 16-18).

Тези проблеми се виждат и оценяват от ЕС. Според Пиер Московиси – комисар по икономическите и финансовите въпроси, данъчното облагане и митническият съюз, „данъчната администрация трябва да разполага с необходимата информация за системите за избягване на данъци“.

Както вече посочихме, постоянното увеличаване на данъчните измами, както по брой, така и по размер на загубите за бюджета на ЕС и страните – членки, изисква предприемане на спешни мерки за промяна на действителното състояние. Проблеми са стояли на вниманието на ЕС още от създаването му. В договора за функциониране на ЕС (ДФЕС) с член 325 са определени всички мерки, които трябва да се извършат във връзка с данъчните измами. През изминалите години от ЕС се изготвиха редица пакети от мерки (директиви, решения, препоръки, насоки и др.) за борба с данъчните измами и избягване на данъчното облагане.

Ще се спрем на някои от тях, които трябва да се изпълняват:

- Въвеждането на информационна система „VIES“ за обмяна на информация и данни между данъчните администрации на страните – членки. Тя е електронна база данни за обработка и съхраняване на тези данни от VIES декларациите, отразяващи вътрешнообщностните доставки на стоки;

- Създаване на „ДДС – сметка“, която след като беше „пробита“, се отмени с промяна на ЗДДС;

Въпреки че беше създадена да се намалят данъчните измами с ДДС, като повиши сигурността и информацията за стопанския оборот и създаване на възможност за възстановяване на ДДС в кратки срокове, тя просъществува само 3 години. Нещо повече – тя създаде възможности и

беше използвана за данъчни измами от фирми – фантоми. Те я използваха за правото на данъчен кредит и да се възстановява ДДС, преди да се извърши данъчна ревизия. При много от случаите, то беше незаконно, защото по веригата от фирми съществуваха неизрядни платци;

● Макар и експериментално, през 2018 г. в България се въведе „обратно данъчно облагане“ с цел стопиране схемите за източване на ДДС при търговията със зърно, технически култури в непреработен вид, битови услуги и скрап. Първите резултати са положителни и затова срокът беше удължен с промяна в Закона за данъка върху добавената стойност. Механизмът може да се използва от държавите – членки до 30.06.2022 г., ако отговаря на критериите за допустимост:

- само ако вътрешните доставки на стоки и услуги надвишават прага от 17 500 евро за сделка;

- 25 % от неизпълнението на предвидените приходи от ДДС да се дължат на верижни измами;

- да е създадено електронно отчитане на ДЗЛ легални механизми.

Използването на механизма става по искане на самата държава и той да бъде одобрен от ЕС. При тази форма на облагане данъкът се начислява от купувача, а не от продавача (търговеца).

● обмисля се мярка за въвеждане на единна данъчна ставка в общността, като се премахнат различните ставки (диференцирани, нулеви и пр.), използвани от страните – членки.

От документална гледна точка и предприетите действия всичко изглежда добре, но действителното състояние и резултатите от тях говорят съвсем друго. Все по-нарастващата престъпност в областта на данъците е сериозна заплаха за финансовата сигурност както на ЕС, така и на страните – членки.

Към какво трябва да насочат вниманието си според нас ЕС и страните – членки за намаляване и ограничаване на данъчните измами и отклоняване от данъчното облагане? Преди всичко приоритет в работата им трябва да бъде създаването на ефективни и последователни политики, които да обхванат следните направления и дейности:

● изграждане на стратегия за борба с измамите;

● създаване на механизми за проследяване и информизиране на компетентните органи за съмнения за извършване на измами;

● изработване на ясни нормативни документи за определяне мястото на стопанска дейност, както и какво значи икономическо присъствие. Генерираните печалби да се облагат с корпоративен данък

там, където са получени, а облагането с ДДС да става, където се извършва потреблението;

- изграждане на нови защитни механизми за намаляване различията и отклоненията в данъчното облагане, възпиране на данъчните измами и престъпления, както и ограничаване на агресивното данъчно планиране с цел ограничаване възможностите за пране на пари чрез тях;

- премахване на вредните данъчни практики, като специално внимание да се обърне на данъчната справедливост. Трябва аргументирано да се определи прагът при спазване принципа за равенство пред закона, или това, което получаваш, да съответства на това, което даваш. Това е особено важно да се извърши в България, защото този принцип е погазен;

- поетапно провеждане на ефективна данъчна конкуренция, която да се провежда в конкурентна среда. Трябва да се разбере, че „данъчната конкуренция не е опит да се подмени някоя въображаема справедливост. Точно тя позволява на страните да предлагат най-добрите условия на своите граждани и бизнес да работят“ (Институт за пазарна икономика (ИПИ), Бюлетин „Преглед на стопанската политика“, бр. 919/18.01.2019).

Необходимо е да се прави разлика между данъчния дъмпинг и данъчната конкуренция. По принцип те се проявяват в конкурентна среда, но са коренно различни. Дъмпингът е ценова практика, която е широко разпространена в търговията, особено в контекста на международната търговия. Извършва се при износ на стоки от една страна в друга на нереално ниски цени, много по-ниски от местните. Типичен случай е Китай, чиито стоки завладяха целия европейски пазар. Дъмпингът по принцип е измама. Неговото използване се осъжда, но за съжаление не се забранява в законодателството на Световната търговска организация (СТО). С използването на дъмпинга се унищожават конкуренцията, завладяват се националните пазари, драстично се увеличават цените. Той намира проявление и в данъчния сектор, познат като данъчен дъмпинг, най-вече при определяне и използване на данъчните ставки и в трите основни данъка – Данък добавена стойност (ДДС), Корпоративен данък (КД) и Данък върху доходите на физическите лица (ДФЛ).

При хармонизацията на ДДС, в официалния уебсайт на Европейския съюз, се определиха ставките за страните от Съюза – минимална 15 % и максимална – 25 %. Независимо от това, че диапазонът в размера

им в отделните страни е съществен (в Люксембург тя е 17 %, в Германия – 16 %, докато в същото време в Дания и Хърватия – 25 % и в Унгария – 27 %), той не е толкова фрапиращ.

В много от страните данъчните ставки при другите два данъка са нереално ниски. Обикновено те се използват от бедните малки страни и тези от т.н. източен блок, като в подкрепа на това твърдение е виждането на известния полски икономист и политик Лешек Балцерович, според когото: „Бедните страни не могат да си позволят високи данъци, които се плащат в богатите държави“. Данъчният дъмпинг намира широко приложение в офшорните зони, в много от които няма данъчно облагане, данъчна ставка или те са минимални. Така например в Бермуди и Кралство Бахрейн няма подоходно облагане и облагане с ДДС, а в Бахамите ставката на данъка върху доходите на физическите лица е 0 %, а на ДДС – 7 %. Всеизвестно е, че ниските нереални данъчни ставки гарантират икономически напредък. Доказателство за това е използването на такива в Ирландия, Люксембург, Естония и Полша, които много бързо постигнаха финансова стабилизация и икономически растеж. За съжаление в България, която ползва едни от най-ниските данъчни ставки в подоходното облагане този растеж не се получи. Причините са много, на които няма да се спираме. Те са предмет на друга дискусия, свързана с прилагането на Директивата за нелоялните търговски практики между стопанските субекти (Георгиев, В., 2020, стр. 77-90).

Данъчният дъмпинг трябва много внимателно да се прилага в практиката, като се прецизират неговите отрицателни и положителни последици върху компаниите, държавата и обществото.

- да продължи процесът на данъчна хармонизация, като се обмисли докъде трябва да се стигне и в кои сфери на данъчното законодателство, без да се накърняват стимулите на ефективните данъчни системи. Тя трябва да се извършва само при спазване правилото за приемане с пълно единодушие от страните – членки – основополагащ принцип на Съюза;

- въвеждане на единни данъчни ставки в Съюза, като се премахнат нулевите и диференцирани ставки и да се ограничат различните видове преференции и облекчения.

Важно място в дейността на ЕС заема борбата с финансовите и данъчните измами. В чл. 280 на Договора за създаване на ЕС е записано: „Общността и държавите – членки водят борба с измамите и всяка друга наказателна дейност, която засяга интересите ѝ“ (Договор за създаване

на ЕС/Маастрийт, 1992). Рязкото увеличаване на финансовите и данъчните измами е сериозна заплаха за сигурността на Съюза, като те най-често са свързани с организираната престъпност. Според доклад на Сметната палата No24/2015, относно вътреобщностните измами с ДДС, „организираните престъпни групи причиняват загуби от годишни приходи от ДДС в размер на 40 и 60 милиарда евро чрез трансгранични измами с ДДС, а 2 % от тези групи са отговорни за 80% от вътрешнообщностите измами с липсващ търговец.“ (Доклад на Сметната палата No24/2015 относно вътреобщностните измами с ДДС). В същото време е неефективна системата за борба с мафията. Само около 3 % от данъчните измами стигат до образуване на дела, чийто резултат в повечето случаи е безрезултатен. ДДС измамите са вторият най-голям източник за организираната престъпност в България след трафика на хора. Това твърди едно от най-мощните изследвания на организираната престъпност у нас – анализът от 2015 г. на Центъра за изследване на демокрацията „Финансиране на организираната престъпност“ в периода 2008–2012 г. (Център за изследване на демокрацията, 2015).

На ниво ЕС борбата с измамите се извършва от OLAF (Европейска служба за борба с измамите)¹. Ролята ѝ е да защитава финансовите интереси на Съюза, като отговаря за борбата с измамите при използване на средствата във всички институции, както и да прави вътрешни разследвания. Тя координира действията на компетентните органи в страните – членки, като осъществява директни контакти с полицейските и правораздавателните органи, както и помага за разкритията. Всяко подозрение за измама се докладва на основание изискванията на чл. 122 от “) РОР - Регламент (ЕС) №1303/2013 Регламент за общоприложимите разпоредби (наричан „РОР).

В Р България тази дейност е възложена на Национална агенция за приходите (НАП), Агенция „Митници“, Главна дирекция „Национална полиция“ (ГДНП) и подчинените ѝ териториални звена, както и Главна дирекция за борба с организираната престъпност (ГДБОП) – финансово разузнаване.

Определено място имат и Съветът и Дирекцията за защита на финансовите интереси на ЕС. (ОС). Тя е специализирана структура на МВР и осъществява контролна, информационна и координационна дейност по линия на защитата на финансовите интереси на ЕС.

¹ Европейска служба за борба с измамите OLAF, създадена през 1999 г.

Стотици са изготвените и приети от ЕС нормативни документи като стратегии, директиви, регламенти, постановления, закони и др. за борба с финансовите и данъчните престъпления. За някои от тях бе посочено по-горе в изложението, затова ще се спрем само на тези, които изпълняват останалите органи, натоварени да участват в борбата с данъчните измами. На ниво правоприлагащи органи:

- сключване на споразумение през 2020 г. на АФКОС за сътрудничество с Комисията за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобито имущество (КПКОНТИ);

- създаване на Европейска прокуратура за борба с измамите, засягащи финансовите интереси на Европейския съюз. Тя има правомощия, свеждащи се до провеждане на разследвания на престъпления, засягащи бюджета на ЕС – измами с фондове, корупция и трансгранични измами с ДДС. Прокуратурата ще осъществява дейността си с националните прокуратури и правоприлагащите органи (ГДНП и ГДБОП) в тясно сътрудничество с OLAF, Европол, Евроджъст²;

- прилагане на комплексни мерки, насочени към недопускане на корупционни практики при взаимодействие и сътрудничество между ангажираните институции;

- изготвяне на ежегодна информация за икономическите престъпления. През 2019 г. са регистрирани 12 007 случая, като от тях са разкрити 3 938 или 32,8 %.

Нивото на разкритите случаи спрямо 2018 г. е 1,3 %.

Финансовите, данъчните и осигурителните нарушения са 6 563, които представляват 54,6 % от общите нарушения.

Само през 2019 г. структурите на МВР са извършили 131 специализирани полицейски операции (СПО), от които 59 са със съдействието на чужди партньорски органи.

- подобряване на координацията и взаимодействието между партньорските служби за разследване на данъчни престъпления. Проведени са 5 операции, като са разкрити престъпления за 7,6 млн. лв.³

- укрепване на взаимното сътрудничество с еквивалентните органи в чужбина, получаването на все по-голяма степен на правомощия за обмен на информация доведе до решаващо значение за борбата с измамите в глобален мащаб.

На ниво Национална агенция за приходите (НАП):

² Орган на Европейския съюз за съдебно сътрудничество (Евроджъст), учреден през 2002 г.

³ Данните са взети от Годишния отчет на МВР за 2019 г.

- ежегодни промени в закони в посока усъвършенстване;
- промени в Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДОПК). Приемане на мерки за пренасочване на облагаемата печалба към офшорни фирми, затруднено прехвърляне на фирми с големи задължения, особено по време на ревизии на безимотни и социално слаби хора;
- създаване на звено „Фискален контрол“ за пресичане на данъчни измами с рискови стоки;
- осъществяване на контрол върху хазартните игри, даване и отнемане на лицензи, хващане на сайтове за нелегален хазарт;
- създаване на специален софтуер за обработване информация за компаниите от информационните им масиви с цел установяване и проследяване на съмнителни връзки и извършване на незаконни операции между тях. Изготвяне на профили на тези фирми;
- свързване на фискалните устройства, използвани от фирмите с НАП;
- създаване и използване на стандарт АТ – дар за измерване на приходите, които влизат в бюджета, като се отчита разликата между плануваните и реално постъпилите в бюджета;
- изготвяне на поредица от законови актове за подобряване на събираемостта на данъчните приходи, включително и тези от ДДС;
- изработване на стратегия за превенция и борба с данъчните измами;
- извършване на електронни проверки и услуги;
- въвеждане на „златен стандарт“ за коректни фирми, които са съзнателни данъкоплатци, при спазване на определени критерии, разработени от НАП;
- създаване на правила за намаляване размера на дължимия данък ДДС, познато като т.н. „чистене“ (разкриване кръга от липсващи търговци, изготвяне на фалшиви документи, регистриране на фирми със задължения на безимотни и социално слаби).

Всички тези резултати са похвални, но постигнатото е незадоволително. Повечето от разкритията са на хартия, малко са реалните постъпления.

Членството на България в Европейския съюз допринася за значително разкриване на данъчните измами, особено свързани с ДДС.

Обществото в България (според Евростат над 70 % от анкетиранияте) иска реални резултати по отношение на това, как изпълнителната и съдебната власт се борят с данъчната мафия на всички нива,

колко и какви схеми са разкрити, на каква стойност са, колко дела са образувани, колко са осъдени и кои са те.

Зад тези резултати и пропуски в контролната дейност стои нарушеното взаимодействие между правоохранителните органи и тези на Националната агенция за приходи. Практика е, когато се установят сериозни данъчни нарушения от органите на приходната агенция, те да се представят като заслуга на МВР – икономическа полиция. Според НАП обаче връзката се къса някъде в 2/3 от случаите.

Предизвикателствата пред държавите – членки и кандидатките за членство в областта на данъчното облагане и финансовото право е актуална тема, която се обуславя от няколко групи обстоятелства: промени в обществените отношения; нова правна уредба в Република България с оглед на нейното членство в ЕС; липсата на цялостни изследвания в съвременната доктрина по предмета на изследването. Всичко това е предизвикателство да бъде извършено такова изследване. Научната новост на подобно изследване се предопределя от изцяло новите за българското право и финансово-правната доктрина отношения, които налагат, след повече от десет години членство в ЕС, да бъде анализиран натрупаният опит и научените уроци. Същевременно да бъде преосмислено и съдържанието на финансовото право като правна дисциплина (включително и данъчното право), като обществени отношения, възникващи, развиващи се и погасяващи се в съвременната финансовата система на Република България като част от финансовата система на ЕС. Всичко това е опит да бъдат представени и осмислени по нов, съвременен начин правни дисциплини, които да се базират на позитивното право и практика, на теоретични конструкции като „финансова система“, „публични финанси“, „контрол“, „финансов контрол“, „надзор“, „одит“ и „финансова администрация“ (Михайлова-Големинова, С., 2019).

Задачите за изпълнението на тази амбициозна цел се коренят в изпълнение на мерките, които бяха изтъкнати в изложението, а те са както от политически, така и от икономически характер и са свързани със защита на сигурността във всичките ѝ аспекти, очертани в Актуализираната стратегия за национална сигурност на Република България (Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България, 2018). Реализирането на Стратегията ще гарантира правата, свободите, сигурността и благосъстоянието на гражданина и обществото, като запазва суверенитета, териториалната цялост на страната и единството на нацията, а също така защитава конституционно установения ред и демократичните ценности.

В заключение, изложеното дотук ни дава основание да отбележим, че е необходимо създаване на нови, по-ефективни контролни органи. През последните години ЕС нееднократно предлага да се създаде „Европейска финансова полиция“ и Звено финансово разузнаване. Поради различните виждания на страните – членки още няма решение на въпроса. Какво пречи у нас да се създаде „данъчна полиция“, още повече, че такава възможност се обмисля от години и има различни предложения и виждания. Какво ни пречи, въпреки сериозния отпор на МВР, да променим ДОПК, като го съобразим със Закона за специализираните разузнавателни средства и другите нормативни документи в тази област.

Използвани източници

- Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България (2018). Приета с Решение на НС от 14.03.2018 г., ДВ, бр. 26 от 23.03.2018 г.
- Георгиев, В. (2020). Директивата за нелоялните търговски практики между стопански субекти. Годишник на ВУСИ 2019. том XVI. ИК ВУСИ. Пловдив, стр. 77-90.
- Годишен отчет на МВР за 2019 г.
- Димитрова, С. (2010). Променящата се управленска среда и новият тип управленски качества и стил. Бизнес Секретар издание на СУ „Св. Климент Охридски”. бр. 4/2010. София, стр. 16–18.
- Договор за създаване на ЕС/Маастрихт, 07.02.1992 г.
- Илиев, П. (2020). Икономически измами и злоупотреби и превенция срещу тях, Научен електронен архив на НБУ, София.
- Институт за пазарна икономика. (2019). Данъчната конкуренция е основополагаща за ЕС. Позиция на ИПИ по инициативата на ЕК за преминаване към по-ефективен и демократичен процес на вземане на решения в областта на данъчната политика на ЕС. Бюлетин „Преглед на стопанската политика”. бр. 919/18.01.2019 г.
- Льондев, А. (2017). Измами чрез финансови отчети и данъчни манипулации, сп. Политика и сигурност, бр.1/2017, ИК ВУСИ, Пловдив, стр.131–137.
- Михайлова-Големинова, С. (2019). Предизвикателства пред държавите – членки и кандидатките за членство в Европейския съюз в областта на данъчното облагане и финансовото право. Сиела. София.
- Научноизследователски институт по криминалистика и криминология.

Трайкова, Е. (2013). Престъпност, свързана с ДДС, и превенция (научно-изследователски доклад). Министерство на вътрешните работи.
Център за изследване на демокрацията. (2015). „Финансиране на организираната престъпност“ в периода 2008–2012 г., София.
Център за полицейски изследвания. София.

Бойко М. Петев е доктор по икономика от катедра „Финанси и кредит“ в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, България. Област на докторска дисертация – хармонизация на косвените данъци в страните от Европейския съюз. Област на научните изследвания – финансова система и национална сигурност. **Научни интереси** – публични финанси и национална сигурност.

ORCID ID: 0000-0002-9786-1979

ISSN 0323-9004

НародноСТОПАНСКИ архив

Свищов, година LXXIII, книга 4 - 2020

75

75 години научна трибуна за народностопански растеж

Оценка на фискалната позиция на страните от Балканския регион

Предприемаческият и иновационният контекст в интегриран модел за развитие на икономиките и предприятията

Дигиталното място на стопанска дейност

Данъчните измами – заплаха за сигурността

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев – зам. главен редактор
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Светослав Илиичовски
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Тодор Кръстевич

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Финансов университет при Правителството на Руската федерация, Москва (Русия).
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Молдовска академия за икономически изследвания, Кишинев (Молдова).
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Одески държавен икономически университет, Одеса (Украйна).
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Тернопол (Украйна).
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Университет Валахия, Търговище (Румъния)
Проф. д-р Кен О'Нийл – Университет Ълстер (Ирландия)
Проф. д-р Ричард Торп – Университет Лийдс (Великобритания)
Проф. д-р ик.н. Олена Непочатенко – Умански национален аграрен университет, Уман (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Киевски национален икономически университет "Вадим Гетман", Киев (Украйна)
Доц. д-р Мария Стефан – Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Анисоара Дуика - Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Владимир Климук – Брановички държавен университет, Бранович (Беларус)

Екип за техническо обслужване:

Технически секретар – Деяна Веселинова
Стилов редактор – Анка Танева
Превод на английски език – ст. преп. Венцислав Диков и ст. преп. д-р Петър Тодоров

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2
Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
☎ (+359) 889 882 298
Деяна Веселинова – технически секретар
☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg
Благовеста Борисова – компютърен дизайн
☎ (+359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg
© Академично издателство „Ценов” – Свищов
© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXIII, КНИГА 4 – 2020

СЪДЪРЖАНИЕ

Андрей Захариев

75 години научна трибуна за народностопански растеж /3

Пресияна Ненкова, Ангел Ангелов

Оценка на фискалната позиция на страните от Балканския регион /14

Искра М. Пантелеева, Анатолий С. Асенов

Предприемаческият и иновационният контекст в интегриран модел за развитие на икономиките и предприятията /38

Стойчо Лалков Дулевски

Дигиталното място на стопанска дейност /55

Бойко М. Петев

Данъчните измами – заплаха за сигурността /76